

I AIXÒ, PER A QUÈ SERVEIX?

quaderndelesidees.press/i-aixo-per-a-que-serveix/

30 d'octubre de 2023

Atès que últimament aquesta mena de preguntes solen ser recurrents, sobretot quan s'aborden matèries com l'art o la filosofia, per posar dos exemples, penso que pot ser pertinent plantejar-se quina importància té per als polítics la cultura i, esclar, també per als ciutadans. Si consideren que la cultura serveix per a alguna cosa, si és útil, o si fa nosa, si els fa nosa, especialment als primers.

“Cap” de Natividad Ayala. Oli s/paper

Aquesta reflexió general, la faig extensiva a la ciutat de Sabadell, lloc on visc i on lamentablement constatem que ja fa algunes legislatures en què no apareix en els programes dels partits polítics un veritable projecte cultural per a la ciutat. Com si no formés part de la seva responsabilitat política i social, tant com ho és dels ciutadans. I em pregunto: per què deu ser? En absència, doncs, d'un pla consensuat d'actuacions ben coordinat, amb perspectiva de futur, i sense albirar cap voluntat de canvi, ens queda dir que continuem, malauradament, amb una gestió de mínims, improvisada i parcial.

Així que la pregunta va prenent força i m'invita a dir a aquelles persones que se la formulen si ells o elles, en alguna ocasió, han fet l'exercici de dirigir la interrogació cap a si mateixes. Si s'han preguntat, concretament, per a què serveixen ells o elles. En definitiva, i situant-me en la primera persona del singular, per a què serveixo jo i en què soc útil a la comunitat?

Perquè resulta que dirigir la pregunta cap a un mateix, en lloc de fer-ho cap als altres, o les altres coses, modifica de cop el color del vidre amb què miràvem, i ens miràvem. Com si de sobte allà on veiem un sol lluent, que aparentment il·luminava els racons del nostre clar i ferm pensament, aparegués un seguit d'amenaçadors núvols que tenen la virtut d'obrir una intensa pluja d'interrogants, i, per tant, d'incerteses...

La història no és només un pur esdevenir, és sobretot «consciència del que succeeix» (K. Jaspers), del que ha succeït. Quan hi ha forces que ens impel·leixen a no seguir el nostre camí, a desconèixer la nostra història, quan el que fan és dedicar-se a pervertir el llenguatge amb la finalitat d'anestesiarnos i dificultar la capacitat que tenim de formar-nos un món propi, penso que cal aturar-se.

«¿Hi haurà prou temps per a la història, / si conquerir l'instant costa tants segles?», ens diu Feliu Formosa en el seu poema «Tres quarts d'onze».

Sense memòria efectiva, sense el pòsit de la història que ha de nodrir-nos, i el vincle amb aquests fonaments, les persones desapareixem com a subjectes. Si no tenim consciència de nosaltres mateixos, de qui som, ens convertim en mers espectadors, en mers

consumidors. Quan parlem de cultura, parlem de cultiu. Sense aquest cultiu de l'ànima, quedem desarrelats, debilitats, despersonalitzats, preparats per esdevenir «éssers buits». I així, desarmats i indefensos, restem oberts a rebre, sense cap filtre, la propaganda, els eslògans, les manipulacions etc., que decideixin projectar sobre nosaltres tots aquells actors amb poder, i especialment amb poder mediàtic.

Una de les coses que fa l'art és fixar l'instant. Si llegim Mercè Rodoreda o Víctor Català, per posar dos exemples pròxims, i quedem corpresos, és, entre altres coses, perquè a través de l'art de la paraula, les autores han aconseguit salvar instants de vida, i ho han fet tan eficaçment que en llegir-los viuen de nou en nosaltres: aquí el lector ja no és un simple espectador, sinó que esdevé un subjecte creatiu que ha d'interpretar el text que té a les mans. Quan això succeeix, ens adonem que hi ha un llenguatge capaç de transformar-nos, de fer de nosaltres persones diferents, perquè la lectura esdevé una experiència profunda, i és justament aquest poder transformador de la paraula el que perdura en nosaltres, el que perdura en el temps.

“Dona lligada” de Natividad Ayala. Gouache s/paper

Just el contrari del que fan els poders mediàtics, que és dirigir-nos a consumir constantment sense límits ni memòria. I això dins d'embolcalls seductors, ben amagats, perquè no es pugui parlar d'imposició i domini, fent-nos creure que som nosaltres qui ho volem. Fixen, per exemple, per parlar d'un tema prou dolorós, com han de ser els nostres cossos (sobretot el cos de la dona) i com ens ho hem de fer per adaptar-los al clixé que ens assignen, a través de la cosmètica i els seus derivats, de les pantalles que suplantem la realitat creant-ne una de fictícia, i com no, de la cirurgia, etc.

La màxima que regeix, ja la sabem: la quantitat, ella és l'estrella, no pas la qualitat ni l'excel·lència. Una cosa tan etèria, tan intangible, tan difícil de mesurar els resulta molt incòmoda, perquè no encaixa en els seus paràmetres productius. La qualitat és enemiga de la velocitat. I ja que em refereixo a la relació temps-velocitat, no puc estar-me de mencionar una frase del pensador francès P. Virilio: «La velocitat és poder, poder de destrucció, poder que inhibeix la possibilitat de pensar».

Una de les conseqüències d'això és el desprestigi i el menyspreu vers tot allò que s'allunya de l'insubstancial i l'efímer. Es desqualifica la crítica constructiva, la dissidència, el punt de vista personal, tot allò que els qüestiona des de la reflexió rigorosa i ponderada, que només pot donar-se amb el temps. La intenció és clara, dirigir els nostres passos en el seu exclusiu interès. I el que aconsegueixen és demolidor, perquè es tracta de la nostra uniformització, tant d'opinió i accions com d'emocions, i sens dubte, també, de procurar mantenir inexistents o suspesos en el temps els judicis de valor.

“Dona” de Natividad Ayala. Gouache s/paper

Lloem artistes com Miró o Picasso sense entendre'ls, perquè ningú s'ocupa de donar-los a conèixer a fons. Amb quatre pinzellades anecdòtiques queda cobert l'interès. Ens sentim orgullosos que siguin persones sorgides del territori que compartim, però per a la gran majoria són, i em dol dir-ho, uns perfectes desconeguts. De les moltes coses que poden ensenyar-nos aquests artistes, hi ha precisament la d'aprendre i aprehendre dels seus avantpassats. Miró, esclar, però potser encara es fa més palès en Picasso, en el qual la presència de la tradició pictòrica és indefugible: l'art prehistòric, la pintura clàssica. Velázquez, El Greco, Ingres. La força de Goya, l'impressionisme, l'expressionisme, i un llarg etcètera. El seu treball és una síntesi extraordinària de la pintura que l'ha precedit. De la història de la pintura. I ve a tomb recordar (ara que estem de ple en una altra guerra i per no oblidar les connexions art-vida) el que va dir Picasso als soldats alemanys quan van preguntar-li si havia pintat el Guernica. Els respongué: «aquest quadre és obra de vostès, no pas obra meva». Sense aquests coneixements i experimentacions, sense la fonda conversa que va mantenir el pintor amb els seus antecessors, no hagués pogut construir el seu món i en conseqüència eixamplar la nostra mirada.

Igualment lloem poetes com Pere Quart o Feliu Formosa que, en realitat, la majoria desconeixem. Perquè no ens hem aturat a escoltar-los el temps necessari per poder entendre què ens diuen. No s'ha experimentat el goig i les reflexions que una lectura assossegada i en veu baixa, que no s'imposa sinó que ens acompanya, ens proporciona. Com succeeix amb aquests excel·lents versos de la poeta polonesa W. Szymborska, «Hijos de la época», en els quals es fa palesa la implicació política que tenen els nostres actes:

Somos hijos de la época,

la época es política.

Todos tus asuntos, los nuestros, los vuestros;

asuntos diurnos, asuntos nocturnos

son asuntos políticos.

Quieras o no quieras,

tus genes tienen un pasado político;

la piel, un matiz político;

los ojos, un aspecto político.

Lo que dices, así suena,

lo que callas, también suena,

de cualquier forma, político.

Caminando por el bosque, por la selva,

son políticos tus pasos

sobre un fundamento político.

Los poemas apolíticos son políticos también.

y arriba brilla la Luna,

un objeto no lunático.

Ser o no ser, esa es la cuestión.

Qué pregunta, contéstame, cariño.

Una pregunta política.

No es necesario siquiera que seas un ser humano

para cobrar importancia política.

es suficiente que seas petróleo,

forraje o materia reciclada.

O una mesa de debates sobre cuya forma

se ha discutido varios meses:

¿dónde negociaremos sobre la vida y la muerte?,

¿en una redonda o en una cuadrada?

Mientras tanto, ha muerto gente,

han muerto animales,

han ardido casas,

y se han perdido campos de cultivo,

como en los tiempos antiguos

y menos políticos.

(Traducció d'Abel Murcia)

Bells i profunds versos que ens inviten a la reflexió.

Si t'ha agradat aquest article i vols rebre informació dels pròxims que publiquem, envia'ns el teu nom i el teu correu electrònic.

He llegit i acceptat les condicions establertes en l'[avís legal i política de privacitat](#).

Natividad Ayala

Exerceix l'ofici de la pintura. Ha estat professora d'art a diferents centres de Sabadell i Sant Cugat del Vallès.